

Wit Bryliński, *Parafia św. Wita w Tuliszkowie. Dzieje i współczesność*, Włocławek 2015, ss. 220, il.

Jedną z nowości regionalistycznych opisujących dzieje Wielkopolski Wschodniej jest monografia autorstwa Wita Brylińskiego pt. „Parafia św. Wita w Tuliszkowie”. Autor – z wykształcenia historyk, absolwent Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu, jako pierwszy w historiografii, pokusił się o naukowe spisanie dziejów tuliszkowskiej parafii.

Publikacja składa się z pięciu rozdziałów, z których pierwszy – najkrótszy, dotyczy dziejów parafii do 1866 r. Mowa jest w nim o rodzinie Tuliszkowskich herbu Dryja, początkach parafii, dziejach miasta oraz dziejach parafii w latach 1750-1866. Kolejny opisuje działalność, wielce zasłużonego dla tuliszkowskiej wspólnoty parafialnej, ks. Maksymiliana Ostrzyckiego. Przedstawiona jest jego biografia oraz działalność w tuliszkowskiej wspólnocie, ukazana z kilku perspektyw: życia religijnego parafii oraz zasług w kwestii inwestycji wykonanych podczas jego zarządu. Rozdział trzeci ukazuje parafię w latach 1902-1939. Przedstawiona jest tutaj postać błogosławionego ks. Edwarda Grzymały, który krótko posługiwał w tuliszkowskiej parafii, przez półtora miesiąca w roku 1931. Pozostała część rozdziału dotyczy *stricte* dziejów parafii. W kolejnym autor opisał jej dzieje w okresie okupacji hitlerowskiej. Ostatni rozdział dotyczy historii parafii w okresie powojennym. Oczywiście autor ze względu na dużą ilość źródeł musiał dokonać tutaj pewnego wyboru informacji jakie zamieścił.

Co ważne, autor tam, gdzie jest to możliwe ze względu na istniejące źródła, nie stroni również od podawania informacji liczbowych, np. o ilości parafian w danym okresie, czy członków stowarzyszeń istniejących przy parafii. Praca posiada układ chronologiczny. Natomiast w poszczególnych rozdziałach zastosowano systematykę problemową.

Monografia zaopatrzona jest dodatkowo w wykaz skrótów, bibliografię oraz niezwykle ciekawe i bogate w informacje aneksy (m. in. Wykaz chronologiczny księży pracujących w parafii Tuliszków w latach 1866-2015; Przemówienie do parafian tuliszkowskich ks. Maksymiliana Ostrzyckiego z dnia 2 marca 1884 r.; Wykaz członków niektórych stowarzyszeń i organizacji parafialnych w 1934 r. oraz inne). Na końcu znajduje się kolorowy serwis zdjęciowy. Książka posiada przypisy. Zawiera wstęp autorstwa prof. dr. hab. Waldemara Rozynkowskiego.

Autor zaznaczył we wstępie, że „publikacja nie aspiruje do miana całościowej, wyczerpującej monografii parafii Tuliszków. Jest ona uzupełnioną wersją pracy magisterskiej pt. „Dzieje parafii św. Wita w Tuliszkowie w latach 1866-2014”.

Rzeczywiście dzieje parafii w okresie przedrozbiorowym są w przedmiotowej monografii potraktowane pobieżnie. Brak jest przede wszystkim odpowiedniego wykorzystania źródeł rękopiśmiennych, takich, chociażby, jak wizytacje kościelne z których autor nie korzysta bezpośrednio. Są one niezwykle bogatym źródłem poznania dziejów każdej parafii, dzięki któremu wiele stawianych przez autora pytań mogłoby znaleźć

swoje odpowiedzi. Chociażby rozstrzygnięcia kwestii, kiedy do świątyni sprowadzono obraz Matki Bożej Różańcowej z Dzieciątkiem Jezus (s. 41). Wizytacje bardzo szczegółowo opisywały wyposażenie kościołów i być może dałoby się określić w przybliżeniu, w jakim okresie obraz ten trafił do parafii. Autor powołuje się co prawda na wizytację z 1608 r., lecz nie korzysta z niej bezpośrednio. Podobnie jak z innych wizytacji z tego okresu przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku.

Podobnie ma się sytuacja ze staropolskimi aktami miejskimi Tuliszkowa, które wykorzystane zostały pobieżnie. Brak też wykorzystania istotnego źródła, jakim jest konsystorz gnieźnieński przechowywany w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie. Generalnie, jeśli chodzi o okres przedrozbiorowy, autor nie posiłkuje się raczej źródłami rękopiśmiennymi, bazując na wydrukowanych monografiach, w których znajdują się fragmentaryczne informacje do interesującego nas tematu. I w tym aspekcie, monografia ta wymaga w przyszłości uzupełnienia, aby ukazać pełne dzieje parafii i dynamikę procesów w niej zachodzących w okresie przedrozbiorowym. Jednakże, jak sam autor pisał, a co wypada tutaj powtórzyć, ukazanie dziejów staropolskich parafii nie było jego głównym zamierzeniem i w tym kontekście nie jest to zarzut, wobec niego a raczej postulat na przyszłość.

Natomiast bardzo dokładnie, z bezpośrednim wykorzystaniem źródeł, napisane są kolejne rozdziały monografii. Autor wykazał się znajomością specyfiki źródeł oraz znajomością i zrozumieniem ich charakteru. Doskonale wykorzystał zawarte w nich informacje, dokonując analizy i tworząc logiczną całość opartą o chronologię i doskonałą metodę badawczą.

Niezwykle cenne są również zamieszczone przez autora aneksy, z których czerpiemy wiele istotnych danych dotyczących parafii. Opracowanie ich wymagało również dużego zaangażowania i analitycznej – mozolnej pracy.

Być może właściwym byłoby, jeśli chodzi o powojenne dzieje parafii, wykorzystanie źródeł znajdujących się w Instytucie Pamięci Narodowej. Jest to również postulat na przyszłość. Trzeba by również, jeśli chodzi o dzieje parafii w okresie zaborów, objąć kwerendą zespół archiwalny „Rząd Gubernialny Kaliski” znajdujący się w Archiwum Państwowym w Łodzi. Wiele przykładów pokazuje jak cenne informacje, do dziejów innych parafii, się tam znajdują. Brak mi też wykorzystania lokalnej prasy tureckiej okresu dwudziestolecia międzywojennego. Mam tu na myśli, powstałe w 1924 r. „Echo Tureckie”.

Wszystkie te postulaty w niczym nie umniejszają merytorycznej wartości tej publikacji, która jest kolejną cegiełką w budowie naszych związków z „małymi ojczyznami”, a poprzez to w promowaniu naszej ojczyściej historii i katolickiej tradycji naszego narodu.

Można stwierdzić, że regionalistyka nasza wzbogaciła się o wartościową pozycję wypełniającą lukę historiograficzną jaką, był brak naukowej monografii parafii tuliszkowskiej. Omawiana publikacja jest wspaniałym pomnikiem promocji lokalnego dziedzictwa historyczno-kulturowego.

Krzysztof Witkowski